

IN MEMORIAM ANTUONINA REKENA

(1928–1998)

Mūsų broliai latviai vėl neteko žymios savo gimtosios kalbos tyrėjos: 1998 m. vasario 25 d. po ilgos sunkios ligos mirė Liepojos aukštosios pedagoginės mokyklos profesorė Antuonina Rekena (Antoņina Reķēna, Jurgelāne).

Velionė buvo gimusi netoli nuo Lietuvos pasienio, Kalupės valsčiuje, Daugpilio apskrityje (dabar Baluožkalnas, Ruožkalnų valsč., Preilių raj.). Vidurinę mokyklą lankė Daugpilyje ir Preiliuose. 1952 m. baigė Latvijos valstybinio pedagoginio instituto (Rygoje) latvių kalbos ir literatūros bei logikos ir psichologijos specialybę. 1952–1953 m. dėstė psichologiją Cėsių mokytojų institute. Nuo 1953 m. dirbo Liepojos aukštojoje pedagoginėje mokykloje – dėstė psichologiją, latvių kalbos dialektologiją, istorinę gramatiką, baltų kalbotyrą. 1998 m. pradžioje A. Rekenai buvo suteiktas Valstybės mokslininkės emeritės garbės vardas.

1962 m. kalbininkė apgynė daktaro disertaciją „Kalupės tarmė“. Šia tema paskelbė keletą straipsnių. Lietuvių kalbos tyrinėtojams ypač įdomūs jos straipsniai, kuriuose nagrinėjami šios tarmės ryšiai su lietuvių ir slavų kalbomis¹. Latvių kalbos lituanizmų problemos liečiamos ir A. Rekenos straipsnyje apie Rainio „Fausto“ vertimo kalbą².

1975 m. buvo išleista didelė A. Rekenos monografija „Amatininkystės leksika kai kuriose Latgalos pietų tarmėse ir jos ryšiai su atitinkamais pavadinimais slavų kalbose“ (Amatniecības leksika dažās Latgales dienvidu izloksnēs un tās sakari ar atbilstošajiem nosaukumiem slāvu valodās. Rīga, 1975). Ši monografija taip pat yra labai vertinga lietuvių kalbos leksikos tyrinėtojams. 1978 m. už šią knygą A. Rekenai buvo paskirta Janio Endzelyno premija. Ji su kai kuriais kitais straipsniais sudarė ir 1993 m. Rygoje apgintos A. Rekenos habilituoto daktaro disertacijos „Pietų Latgalos tarmių leksika“ pagrindą.

Prieš pat mirtį A. Rekena dar suspėjo pamatyti savo gyvenimo didįjį darbą – dviejų tomų „Kalupės tarmės žodyną“ (Kalupes izloksnes vārdnīca 1, A-M, 2, N-Ž, Rīga, 1998). Ši nepaprastai gražiai išleistą veikalą autorei pabaigti padėjo Sarmytė Lagzdina, Tamara Elstė, Valija Sarkanė, Astra Kremanė-Treimanė, Janis Elksnis, o galutinai spaudai parengė mūsų bičiulis, buvęs Latvijos nepaprastasis ir įgaliotasis ambasadorius Lietuvoje dr. Albertas Sarkanis.

---

¹ Reķēna A. Priedēkļa *da-* un palīgvārda *da* nozīmes un lietojums augšzemnieku dialekta izloksnēs salīdzinājumā ar lietuviešu un slāvu valodām. – *Latviešu valodas teorijas un prakses jautājumi*. Rīga, 1967, 81–93; *Latviešu valodas sakari ar lietuviešu valodu un slāvu valodām Kalupes toponīmu atspoguļojumā*. – *Latviešu valodas un literatūras problēmas*. Rīga, 1970, 152–165, ir kt.

² Reķēna A. Apvidvārdu lietojuma īpatnības „Fausta“ atdzejojumā. – *Raiņa gadagrāmata 1988*. Rīga, 1988, 86–112.

Vienas paskutiniųjų svarbesnių A. Rekenos darbų buvo paskelbtas vilniškėje „Baltisticoje“ – „Pietų Latgalos tarmių ir lietuvių kalbos žodžių darybos paralelės“ (Dienvidlatgales izlokšņu un lietuviēšu valodas paralēles vārd darināšanā, 1996, 31 (1), 53–70).

Kūrybingiausi Antuoninos Rekenos metai prabėgo Liepojoje, tačiau ji, anot jos kolegų, „širdyje visą gyvenimą liko Latgalos valstiečių dukra, darbšti, atkakli ir kartu tokia jautri, kitus užjaučianti“. Tokia Antuonina Rekena liko ir jos draugams Lietuvoje.

Algirdas Sabaliauskas